

Rapport 2008:87

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Detaljplaneläggning i Ydre

Torpa 1:1 samt Svenningeby 1:3 och 1:8
Torpa och Norra Vi socknar
Ydre kommun
Östergötlands län

Kjell Svarvar

Detaljplaneläggning i Ydre

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	3
Områdesbeskrivning och fornlämningsmiljö.	3
Syfte	3
Metod och dokumentation	6
Resultat	6
Utredningsområde 1, Bianäset	6
Utredningsområde 2, Dalbylandet	8
Utredningsområde 3, Torpa	10
Utredningsområde 4, Svenningeby 1:3	12
Utredningsområde 5, Svenningeby 1:8	14
Åtgärdsförslag	15
Referenser	16
Tekniska uppgifter.	17
Bilaga 1. Beskrivning av registrerade ÖLM-nummer.	18
Bilaga 2. Revidering av berörda RAÄ-nummer	19
Bilaga 3. Anläggningstabell objekt I och II.	20
Bilaga 4. Schaktplan över objekt I och II med anläggningar	22

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

I samband med projektering och detaljplanläggning av områden inom fastigheterna Torpa 1:1 samt Svenningeby 1:3 och 1:8 i Torpa och Norra Vi socknar, Ydre kommun utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk utredning etapp 1 och 2. De fem områden som var aktuella för arkeologisk utredning var belägna vid Bianäset, Dalbylandet, Torpa samt Svenningeby 1:3 och 1:8.

Den arkeologiska utredningen resulterade i att ett antal nypåträffade forn- och kulturlämningar såsom exempelvis en gravgrupp och boplatslämningar kunde lokaliseras. Utöver detta kom ett par sedan tidigare kända forn- och kulturlämningslokaler att revideras enligt gällande antikvarisk praxis i samband med fältarbetet.

Efter genomförd arkeologisk utredning bedömer Östergötlands länsmuseum att några områden bör omfattas av vidare arkeologiska åtgärder inför eventuell exploatering. Utöver detta föreslås mindre justeringar eller förändringar av planerade tomter i något område för att undvika intrång i forn- eller kulturlämning.

Kjell Svarvar
antikvarie

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 i samband med projektering och detaljplaneläggning av områden inom fastigheterna Torpa 1:1 samt Svenningeby 1:3 och 1:8 i Torpa och Norra Vi socknar, Ydre kommun. Områdena som var aktuella för arkeologisk utredning var belägna vid Bianäset, Dalbylandet, Torpa och Svenningeby. Den totala omfattningen av planområdena utgjordes av ca 28 ha.

Utredningens första etapp utfördes under mars månad 2008 och utredningens andra etapp under maj och juni 2008 efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län. Uppdragsgivare var Ydre kommun som även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för den arkeologiska utredningen samt utformningen av rapporten var undertecknad. I utredningens första etapp deltog även antikvarie Anders Persson.

Områdesbeskrivning och fornlämningsmiljö

De aktuella utredningsområdena är alla belägna intill sjön Sommen, varav område 1-3 ligger intill och NV om Torpa kyrkby och område 4-5 är beläget öster om Svanaviken. Området utgörs till övervägande del av en utpräglad skogsbygd med inslag av ett välhävdad odlingslandskap. Karaktäristiskt ur kulturmiljösynpunkt för denna del av Östergötland är det stora antal röjningsröseområden som representerar ett välbevarat fossilt odlingslandskap.

Fornlämningsskildern visar på mänsklig aktivitet i området alltsedan yngre stenålder och invid Sommens sjösystem är ett flertal fyndplatser och boplatser av stenålderskaraktär sedan tidigare kända. Trots mängden lösfynd i området är kunskapen om bosättningsmönster under aktuell tidsperiod relativt liten.

Även inom ett av de nu aktuella utredningsområdena har lösfynd tidigare påträffats som pekar på aktivitet under yngre stenålder. Vid Bianäset framkom, enligt uppgifter från fornminnesregistret, under grundgrävning för ladugården en båtyxa och kol m m (RAÄ 248, Torpa sn). Ytterligare uppgifter om ett fynd av stenålderskaraktär som är upphittat vid Bianäset återfinns i fornminnesregistret i form av ett ämne till en simpel skafthålsyxa (RAÄ 251, Torpa sn). Vid Bianäset återfinns även en ryggåsstuga som genom sin ursprungliga prägel anses som särskilt skyddsvärd och är utpekad som enskilt objekt (K55, Ydre kn) i länsstyrelsens naturvårdsplan och kulturmminnesprogram (Länsstyrelsen i Östergötlands län 1983).

Övriga sedan tidigare kända objekt som enligt fornminnesregistret omfattas av och ingår i de fyra aktuella utredningsområdena utgörs av två röjningsröseområden, en torplämning och en fyndplats för en kombinerad mal- och svärdslipningssten (RAÄ 175 och 177, Torpa sn samt RAÄ 25 och 192, Norra Vi sn). Utöver detta återfinns Stora Gärdstugan som uppfördes år 1788 antecknad i fornminnesregistret (RAÄ 96, Torpa sn).

I det historiska skriftliga källmaterialet omnämns Torpa relativt tidigt i namnformen *Thorpum* år 1281. Torpa är en plural form av namnformen –torp, ”nybygge”, som till större delen återfinns i de ur jordbrukssynpunkt mindre attraktiva bergs- och skogstrakterna och namnformen tolkas vanligtvis som en medeltida nybebyggelse (Franzén 1982). Svenningeby i Norra Vi socken omnämns år 1581 genom en *Jonn i sueningaby* som därefter förekommer frekvent i det historiska källmaterialet (SOFI).

Ett fåtal arkeologiska insatser har tidigare genomförts i närområdet. Vid Hestra, beläget några km väster om nuvarande utredningsområden, undersöktes ett område med röjningsrösen (RAÄ 259, Torpa sn) inför planerad industribebyggelse. Utredningen syftade till att klargöra om det inom röjningsröseområdet fanns spår efter förhistoriska boplatslämningar och gravanläggningar. Området med röjningsrösen bedömdes ha förhistorisk karaktär men inga anläggningar eller kulturlager som kunde styrka detta påträffades vid den arkeologiska sökschaktsgrävningen. I ett av röjningsrösen framkom dock en malstenslöpare (Carlsson & Elfstrand 1994).

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ge en bild av de kända forn- och kulturlämningarnas karaktär och belägenhet samt eventuellt påvisa sedan tidigare ej kända forn- och kulturlämningar inom de aktuella utredningsområdena.

Utredningens resultat ska vid eventuell framtida exploatering kunna ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet, samt utgöra ett underlag för uppdragsgivarens planeringsarbete.

Utredningen ska ge förslag på vidare antikvariska åtgärder på de platser där forn- eller kulturlämning är belägen inför en eventuell exploatering.

1459200

1459900

6429100

6429100

N

Utredningsområde 1

Stora Bianäset

1:31

TORPA

1:1

Dalbylandet

1:37

Utredningsområde 2

Fagrasand

6428400

6428400

6427700

6427700

Österäng

3:9

2:12

2:10

2:13

Dalsätra

2:4

Utredningsområde 3

6427000

6427000

Dalby

1:1

2:6

0

300 Meter

Lilla

Gärdstuga

1:12

1:30

Stora

Gärdstuga

Holma

© Lantmäteriverket MS2008/06551

1459200

1459900

1475000

1475500

Sommenäs naturreservat

N

1:3
2

175

Läppstad

1:4

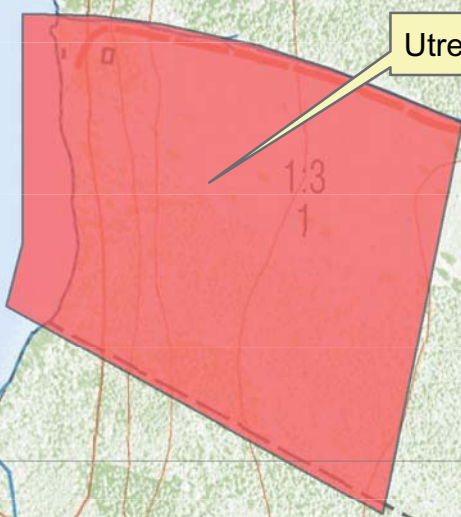
6427500

6427500

1:5

1:4

Utredningsområde 4

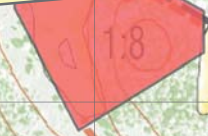

1:6

1:7

1:3

Utredningsområde 5

6427000

6427000

1:3

1

Berge

6426500

6426500

SVENNINGEBY

1:7

175

2:2

2

Gärdet

Soläng

1:10

1:7

© Lantmäteriverket MS2008/06551

1475000

1475500

Metod och dokumentation

Den arkeologiska utredningen genomfördes i två etapper. Utredningens första etapp innebar i inledningskedet en litteratur-, kart- och arkivgenomgång följt av en fältinventering av de aktuella utredningsområdena. Lämningar som påträffades vid fältinventeringen dokumenterades genom upprättande av beskrivning i enlighet med Riksantikvarieämbetets praxis samt genom lägesbestämning med GPS-inmätning.

Tidigare registrerade lämningar besiktigades vid inventeringen för att kontrollera dess status och kondition och i två fall kom en revidering att ske. Utöver detta lokaliserades presumtiva lägen för fornlämningar ej synliga ovan mark inom utredningsområdet.

Utredningens andra etapp utfördes i form av en sökschaktsgrävning med maskin inom de områden som under utredningens första etapp bedömts som presumtiva lägen för fornlämningar. Dokumentation kom att ske med GPS-inmätning, beskrivning samt fotografering.

Resultat

Utredningsområde 1, Bianäset

Aktuellt utredningsområde är beläget ca 2 km nordväst om Torpa kyrkby och inom planområdet finns tre bebyggda fastigheter, varav två representerar de ursprungliga mangårdsbyggnaderna på Stora och Lilla Bianäset. Detaljplanens förslag är att komplettera med tillkommande bostadsbebyggelse i området omedelbart väster om den befintliga bebyggelsen. Området utgörs av åkermark. I anslutning till den befintliga ladugården i områdets östra del föreslås ett område för en gemensamhetsanläggning.

I utredningsområdet finns indikationer på yngre stenåldersaktivitet i form av lösfynd som påträffats i området. En båtyxa och kol mm framkom under grundgrävning för ladugården, enligt uppgifter från fornminnesregistret (RAÄ 248, Torpa sn). Ytterligare uppgifter om ett fynd av stenålderskaraktär som är upphittat vid Bianäset återfinns i fornminnesregistret i form av ett ämne till en simpel skafthålsyx (RAÄ 251, Torpa sn). Lösfynden indikerar att området utgjort ett lämpligt aktivitetsområde under senare delen av stenåldern. Det tidigaste kartmaterialet över Torpa visar att området vid Bianäset då var väl uppodlat. En geometrisk avmätning från år 1698 (LMS, akt D116-42:1) visar torpet *Bynäas* beläget inom det aktuella utredningsområdet. Torpet var upptaget under prästgården i Torpa socken.

Under utredningens första etapp konstaterades att området för den planerade bostadsbebyggelsen utgjorde lämpligt boplatsläge ur topografiskt hänseende.

- Objekt I, boplatsläge, ca 120 x 80 m (Ö-V) beläget i svagt N och NÖ sluttande åkermark, S om sjö. Enligt uppgifter i fornminnesregistret är detta det sannolika läget för fyndplats av simpel skafthålsyx (RAÄ 251, Torpa sn). Bör omfattas av en arkeologisk utredning, etapp 2.
- Objekt II, boplatsläge, ca 100 x 50 m (VNV-ÖSÖ) beläget i plan och svagt NÖ sluttande åkermark. Bör omfattas av en arkeologisk utredning, etapp 2.

Inom objekt I grävdes under utredningens andra etapp 13 sökschakt (S1-S13). Sökschakten var 9-17 m långa, 1,5 m breda och 0,3-0,5 m djupa. Den naturliga undergrunden bestod av beige/gul silt, ställvis med inslag av sten. I 9 av sökschakten påträffades anläggningar av boplatsskaraktär (A1-A26). Anläggningarna utgjordes av härdar, stolphål, mörkfärgningar och kulturlager (se bilaga 3 och 4). Inom objekt II grävdes under utredningens andra etapp 7 sökschakt (S14-S20). Sökschakten var 13-35 m långa, 1,5 m breda och 0,3-0,5 m djupa. Den naturliga undergrunden bestod av beige/gul silt, ställvis med inslag av sten. I 6 av sökschakten påträffades anläggningar av boplatsskaraktär (A27-A54). Anläggningarna utgjordes av stolphål, mörkfärgningar och kulturlager (se bilaga 3 och 4). Utredningens andra etapp visar att en boplat med okänd utsträckning, ÖLM 4 (se bilaga 1) är belägen inom objekt I och II.

Figur 5. Objekt I vid Bianäset, från S. I området framkom vid sökschaktsgrävning boplatslämningar i form av härdar, stolphål, kulturlager och mörkfärgningar. Enligt uppgifter i fornminnesregistret är detta även det sannolika läget för tidigare fyndplats av simpel skafthålsyx (RAÄ 251, Torpa sn). Foto Kjell Svarvar, ÖLM.

1458800

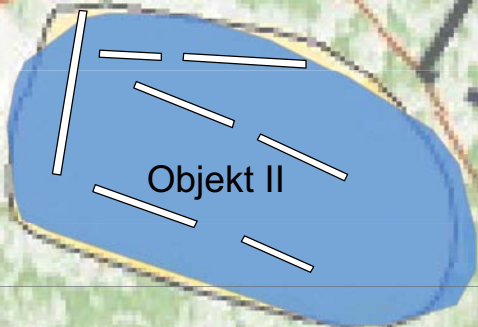
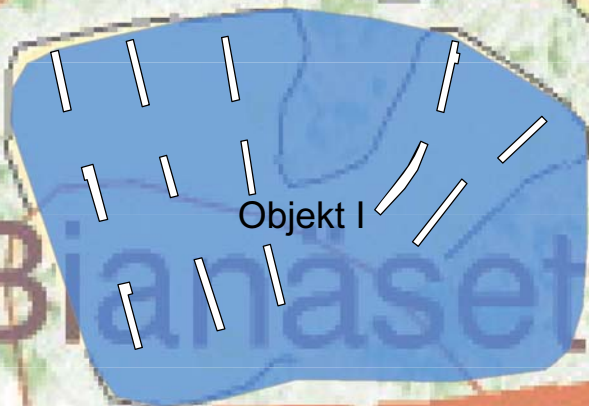
1459000

6428800

6428800

Lilla Bianåset

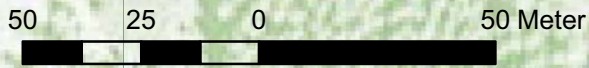

1:31

1:14

6428600

6428600

© Lantmäteriverket MS2008/06551

1458800

1459000

Utredningsområde 2, Dalbylandet

Aktuellt utredningsområde är beläget ca 1,5 km nordväst om Torpa kyrkby och inom planområdet finns en befintlig tomt och ett fritidshus. Detaljplanens förslag är att skapa kompletterande bostadsbebyggelse kring dessa befintliga byggnader. Området utgörs av åker- och hagmark. I områdets nordöstra del föreslås en gemensamhetsanläggning för brygga och båtplats.

Enligt uppgift från fornminnesregistret ska en kombinerad mal- och svärdslipningssten (RAÄ 177, Torpa sn) tidigare ha hittats någonstans på Dalbylandets ägor. En kartanalys visar att det på äldre lantmäteriakter över Torpa inte återfinns någon bebyggelse i området. Vid tiden för den häradssekonomiska kartan (1868-77, bladnamn Torpa) är platsen dock uppodlad och bebyggd med torp.

Under utredningens första etapp iaktogs ett område med fossil åkermark, ÖLM 1 och en sentida

husgrund, ÖLM 5 (se bilaga 1). ÖLM 1 berör två tänkta tomter i planområdets södra del och ÖLM 5 är belägen strax söder om planerad vägsträckning från befintlig väg till fritidshus. Vidare konstaterades att en del av området för den planerade bostadsbebyggelsen utgjorde lämpligt boplatssläge ur topografiskt hänseende.

- Objekt III, boplatssläge, ca 55 x 40 m (ÖNÖ-VSV) beläget i svagt ÖNÖ sluttande åkermark, SV om sjö. Bör omfattas av en arkeologisk utredning, etapp 2.

Inom objekt III grävdes under utredningens andra etapp fem sökschakt. Sökschakten var 16-50 m långa, 1,3 m breda och 0,25-0,35 m djupa. Den naturliga undergrunden bestod av ljus sand, ställvis med inslag av grus. Inget av arkeologiskt intresse framkom.

1459800

6428200

6428200

1:37

et

Objekt III

ÖLM 5

ÖLM 1

6428000

6428000

50 25 0 50 Meter

© Lantmäteriverket MS2008/06551

1459800

Utredningsområde 3, Torpa

Aktuellt utredningsområde är beläget ca 0,5 km norr om Torpa kyrkby och områdets södra delar utgörs av befintliga tomter. Detaljplanens förslag är att skapa kompletterande bostadsbebyggelse i planområdets norra del. Planområdet utgörs till största del av tomtmark men områdets norra del består av planterad ung granskog.

Planområdets norra del, d v s hela den yta som omfattas av den tilltänkta nybebyggelsen, utgörs av ett sedan tidigare känt röjningsröseområde (RAÄ 175, Torpa sn). Området med röjningsrösen är ca 650 x 300 m stort (NNV-SSÖ) och består av omkring 200 röjningsrösen, 1-6 m i diameter och 0,3-0,5 m höga av 0,1-0,4 m stora stenar. Området sträcker sig på båda sidor om vägen till Dalbylandet och består till övervägande del av skogsmark. Det nu aktuella planområdet utgör en mindre del av röjningsröseområdet vid dess SSÖ kant. Området övergår här ytterligare åt SSÖ i brukad åkermark.

Det tidigaste kartmaterialet över Torpa visar ingen bebyggelse i området. Dagens åkermark belägen direkt SSÖ om aktuellt planområde utgörs på en geometrisk avmätning från år 1698 (LMS, akt D116-42:1) av flera mindre åkertegar med liknande utsträckning, dock något mindre. På den häradsekonomiska kartan över området (1868-77, bladnamn Torpa) återfinns delar av dagens bebyggelse i form av stora och lilla Gärdstugan, vilket visar att aktuellt område sannolikt bebyggs tämligen sent. Inga sedan tidigare kända fasta fornlämningar återfinns heller i närområdet vilket skulle indikera tidig bebyggelse. Direkt V om planområdet kunde vid utredningstillfället konstateras att ytterligare ett större röjningsröseområde vidtog. En del av röjningsrösen i detta område, som utgörs av hagmark, kunde vid en ytlig besiktning konstateras vara mycket flacka. Området registrerades och dokumenterades ej p g a tidsbrist och då det inte berörs av aktuellt utredningsområde.

1460200

1460500

6427800

6427800

6427500

6427500

RAÄ 175, Torpa sn

6427200

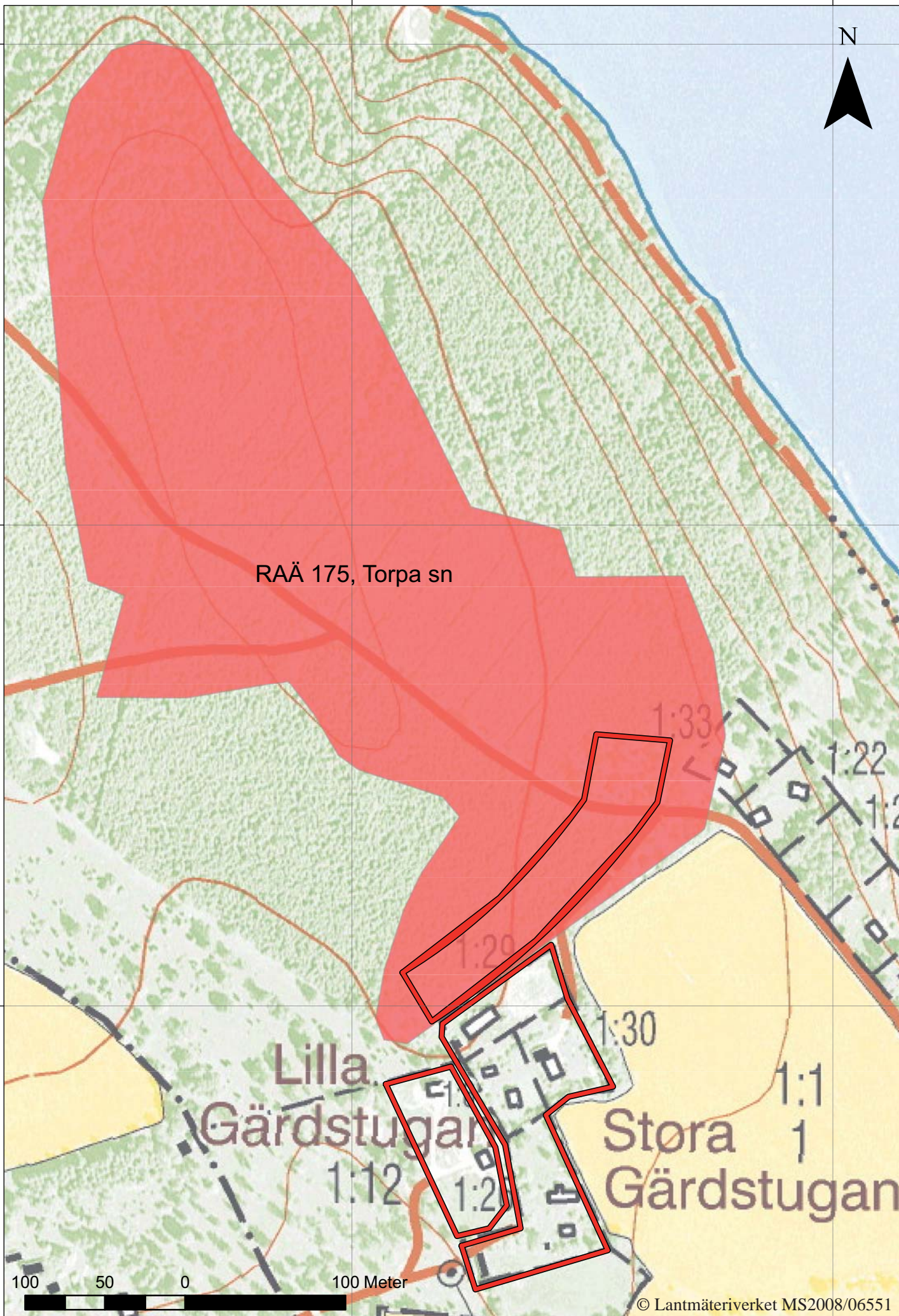
6427200

100 50 0 100 Meter

1460200

1460500

© Lantmäteriverket MS2008/06551

Utredningsområde 4, Svenningeby 1:3

Aktuellt utredningsområde är beläget direkt öster om Svanaviken, ca 1 km NNV om Svenningeby. Detaljplanens förslag är att tillskapa ett antal tomtplatser omedelbart utanför strandskyddsgränsen i områdets Ö del. I aktuellt utredningsområdes NV del finns sedan tidigare ett fritidshus i nära anslutning till sjön Sommen. Utredningsområdet utgörs av hagmark och skogsmark.

Enligt uppgifter i fornminnesregistret hade en notering över enstaka röjningsrösen i området gjorts sedan tidigare (RAÄ 192, Norra Vi sn). Området saknade dock ytterligare uppgifter i form av beskrivning och geometri. Vid den nu aktuella utredningen gjordes en besiktning och avgränsning av området i Ö-V riktning, d v s det område som innefattades av det aktuella planområdet. Röjningsröseområdets utsträckning i N-S riktning är dock okänd. Vid utredningstillfället skedde en revidering av uppgifterna i fornminnesregistret i form av upprättande av beskrivning och geometri (se bilaga 2). De planerade tomtplatserna är här placerade i röjningsröseområdets Ö halva.

Röjningsröseområdet med okänd utsträckning, dock minst 370 x 260 m (VNV-ÖSÖ), består av

omkring 30 glest liggande röjningsrösen, 3-6 m i diameter och 0,2-0,4 m höga. De är ställvis belägna i mindre koncentrationer och i den SV delen mot vattnet förekommer röjda mindre ytor. Även mer blockiga partier utan spår efter röjning förekommer inom området. Det aktuella området är inte uppodlat på skifteskartorna över Svenningeby från åren 1783 och 1847 (LMS, akt D74-36:1 och D74-36:2). På de sentida ekonomiska kartorna från 1940- och 1980-talen avtecknas den N delen av området som en markant öppen yta omgiven av skogsmark. Röjningsrösen är belägna även S om denna. Området kan sannolikt ha utgjort ett tillfälligt svedjeområde vilket användes under kortare perioder för sädesodling och senare bete varefter det återigen fick växa igen till skog. På storskifteskartan över Svenningeby från år 1783 återfinns ett större område direkt N om byn som är benämnt sved vilket visar att svedjebruk då idkades i närområdet. Under vilken period och för hur länge aktuellt område brukades är oklart men det härstammar sannolikt från senare sekler. Det aktuella röjningsröseområdet är ett exempel på det omfattande fossila odlingslandskap som kan sägas känneteckna denna del av Östergötlands läns kulturlandskap.

1475000

1475500

Sommenäs naturreservat

N

1:3
2

175

Läppstad

1:4

6427500

1:4

1:5

6427500

Utredningsområde 4

RAÄ 192, Norra Vi

1:3
1

Utredningsområde 5

1:6

1:7

1:3

ÖLM 3

ÖLM 2

RAÄ 25, Norra Vi

1:8

6427000

1:3
1

6427000

200 100 0 200 Meter

© Lantmäteriverket MS2008/06551

1475000

1475500

Utredningsområde 5, Svenningeby 1:8

Aktuellt utredningsområde är beläget ca 0,5 km öster om utredningsområde 4 och ca 0,8 km norr om Svenningeby. Detaljplanens förslag är att skapa ett par tomter inom det till ytan begränsade planområdet. Området är sedan tidigare obebyggt och utgörs av åkermark i västra delen och skogsmark i den högre belägna östra delen.

Enligt uppgifter i fornminnesregistret fanns en notering om en sentida bebyggelse lämning i form av en husgrund efter ett soldattorp inom utredningsområdet (RAÅ 25, Norra Vi sn). Torpet återfinns på storskifteskartan över Svenningeby från år 1783 (LMS, akt D74-36:1) och benämns där *Svineberget*. Torpet kan ännu urskiljas på den häradsekonomiska kartan över området (1868-77, bladnamn Aspenäs). På senare kartor återfinns dock ingen bebyggelse i området. I en avskrift ur Ydre härads dombok från år 1587 nämns torpet *Swineberg* i ett fastebrev rörande Norra gården i Svenningeby, Norra Vi socken (Rääf 1856).

Den aktuella platsen har sålunda tidigt varit bebyggd. Vid utredningstillfället kunde endast en välbevarad jordkällargrund iakttas i området.

På bebyggelsens äldre belägg skedde en revidering i samband med den arkeologiska utredningen av beskrivning, lämningstyp och antikvarisk status enligt idag gällande praxis (se bilaga 2). Enligt det historiska kartmaterialet har platsen för torpet varit belägen i aktuellt utredningsområdes S del. Området utgörs av åkermark och skogsmark med en mindre åkerholme i V delen. Den kvarstående jordkällargrunden är belägen i skogsmark i områdets Ö del.

I utredningsområdets Ö del, på det sk Berget, påträffades vid utredningstillfället en gravgrupp i form av ett röse, ÖLM 2 och en stensättning, ÖLM 3 (se bilaga 1). Fornlämningarna är belägna på krönläge på den mindre bergshöjden och röset är tämligen ansenligt, 10 m i diameter och 0,8-1 m högt. Stensättningen, belägen ca 5 m V om röset, är omkring 6 m i diameter och 0,2 m hög.

Figur 10. Utsnitt ur storskifteskarta över Svenningeby nr 1-2 från år 1783 (LMS, akt D74-36:1) som visar läget för soldattorpet "Svineberget". I en avskrift ur Ydre härads dombok från år 1587 nämns torpet "Swineberg" i ett fastebrev rörande Norra gården i Svenningeby, Norra Vi socken (Rääf 1856). Vid utredningen skedde en revidering av lämningstyp och antikvarisk status enligt gällande antikvarisk praxis för lokalen, som i fornminnesregistret benämns RAÅ 25, Norra Vi sn.

Figur 9. Det påträffade gravröset ÖLM 2, från Ö. Foto Kjell Svarvar, ÖLM.

Åtgärdsförslag

Efter utförd arkeologisk utredning bedömer Östergötlands länsmuseum att några områden bör omfattas av vidare arkeologiska åtgärder inför eventuell exploatering. Utöver detta föreslås mindre justeringar eller förändringar av planerade tomter i något område för att undvika intrång i forn- eller kulturlämning. Resultatet från den arkeologiska utredningen kan sammanfattas enligt följande:

- **Utredningsområde 1, Bianäset.** De planerade tomterna vid objekt I och II (ÖLM 4) bör omfattas av en arkeologisk förundersökning vid eventuell exploatering för att söka fastställa de påträffade lämningarnas karaktär avseende ålder och utbredning samt potential för eventuell vidare undersökning. Eventuella övriga tillbyggnader på befintliga tomter bör ske med stor varsamhet då det topografiska läget bedöms vara mycket fördelaktigt beträffande fornlämningar, något som även indikeras av tidigare funna lösfynd.
- **Utredningsområde 2, Dalbylandet.** Tilltänkta byggnationer bedöms kunna genomföras som planerat förutom vid tomterna längst i S som berörs av ÖLM 1, vilken bör bevaras.
- **Utredningsområde 3, Torpa.** De planerade tomterna i N delen bedöms kunna bebyggas, vilket dock förutsätter en dokumentation av denna del av röjningsröseområdet (RAÄ 175, Torpa sn) innan eventuell exploatering. Dokumentation av berört område inom denna utredning har inte varit möjlig att genomföra p g a den täta växtligheten på platsen.
- **Utredningsområde 4, Svenningeby 1:3.** De planerade tomterna i Ö delen av utredningsområdet bör justeras 100 m österut för att undvika intrång i röjningsröseområdet RAÄ 192, Norra Vi sn. Övrig eventuell exploatering inom aktuellt utredningsområde är inte lämplig p g a berörd kulturlämning.
- **Utredningsområde 5, Svenningeby 1:8.** Aktuell utredning visar att området är olämpligt för exploatering sett ur kulturmiljösynpunkt (ÖLM 2 och 3 samt RAÄ 25, Norra Vi sn). Berörda fornlämningar kräver arkeologisk förundersökning vid eventuell exploatering.

Fortsatta arkeologiska åtgärder kräver beslut enligt Kulturminneslagen (SFS 1988:950). Beslut om tillstånd fattas av Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Obj id	Socken	Lämningstyp	Beskrivningsord	Antikvarisk status	Åtgärd	Område
RAÄ 25	Norra Vi	Lägenhetsbebyggelse	Torplämning	Fast forn lämning	Arkeologisk förundersökning	5
RAÄ 192	Norra Vi	Fossil åker	Röjningsröseområde	Övrig kulturhistorisk lämning	Bevaras	4
RAÄ 175	Torpa	Fossil åker	Röjningsröseområde	Övrig kulturhistorisk lämning	Bevaras/ dokumentation	3
ÖLM 1	Torpa	Fossil åker	Fossil åkermark	Övrig kulturhistorisk lämning	Bevaras	2
ÖLM 2	Norra Vi	Röse	Röse	Fast forn lämning	Arkeologisk förundersökning	5
ÖLM 3	Norra Vi	Stensättning	Stensättning	Fast forn lämning	Arkeologisk förundersökning	5
ÖLM 4	Torpa	Boplats	Boplats	Fast forn lämning	Arkeologisk förundersökning	1
ÖLM 5	Torpa	Husgrund, historisk tid	Husgrund	Övrig kulturhistorisk lämning	Hänsyn	2

Figur 11. Samtliga lokaler som berörs av aktuella utredningsområden med föreslagna åtgärder vid eventuell exploatering.

Referenser

Carlsson T & Elfstrand B. 1994. *Hestra 1:1, Näs 1:6. RAÄ 259. Torpa socken, Ydre kommun, Östergötland*. Arkeologisk utredning. Rapport UV Linköping 1994:16. Riksantikvarieämbetet, avdelningen för arkeologiska undersökningar.

Franzén G. 1982. *Ortnamn i Östergötland*. Stockholm.

Natur kulturmiljöer i Östergötland. 1983. Naturvårdsplan och kulturminnesprogram. Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Räaf L F. 1856. *Ydre härad i Östergöthland, del I*. Linköping.

Otryckta källor

Fornminnesregistret för Torpa och Norra Vi socknar

www.sofi.se/ortnamnsregistret

Kartmaterial

Häradsekonomiska kartan 1868-77, bladnamn Torpa, rakid J112-36-6

Häradsekonomiska kartan 1868-77, bladnamn Brandsnäs, rakid J112-36-1

Häradsekonomiska kartan 1868-77, bladnamn Sjövik, rakid J112-36-7

Häradsekonomiska kartan 1868-77, bladnamn Aspenäs, rakid J112-36-2

Lantmäteristyrelsens kartarkiv, LMS, akt D116-42:1. Geometrisk avmätning, Torpa nr 1-2, 1698.

Lantmäteristyrelsens kartarkiv, LMS, akt D74-36:1. Storskifte, Svenningeby nr 1-2, 1783.

Lantmäteriet i Linköping, akt 05-NVI-25. Laga skifte, Svenningeby, 1851.

Tekniska uppgifter

Lokaler	Torpa, Bianäset, Dalbylandet, Svenningeby 1:3 och 1:8
Fastigheter	Torpa 1:1, Svenningeby 1:3 och 1:8
Socken/stad	Torpa och Norra Vi socknar
Kommun	Ydre
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	RAÄ 96, 135, 175, 177, 248 och 251, Torpa socken RAÄ 25 och 192, Norra Vi sn
Ekonomiska kartans blad	7F 5b Hestra 7F 5c Torpa 7F 5e Idebo 7F 5f Svenningeby
Koordinater	X6426980-6428820, Y1458850-1475530
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
Länsstyrelsens dnr	431-27919-07
Länsstyrelsens handläggare	Carin Claréus
Länsstyrelsens beslut	2008-02-05
ÖLM dnr	664/07
ÖLM projektnr	530757
Uppdragsgivare	Ydre kommun
Kostnadsansvarig	Ydre kommun
Projektledare	Kjell Svarvar
Personal	Anders Persson
Fältarbetstid	4/3, 5/3, 22/5, 28/5 och 16/6 2008
Totalt utreddes	ca 28 hektar
Genom sökschaktning	ca 450 löpmeter
Fynd	Nej
Foto	Digitala bilder
Analys	Nej
Grafik	Kjell Svarvar
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Ur allmänt kartmaterial
ISSN 1403-9273

© Lantmäteriverket MS2008/06551
Rapport 2008:87 © Östergötlands länsmuseum

Bilaga 1. Beskrivning av registrerade ÖLM-nummer

ÖLM 1

Fossil åkermark, ca 50 x 30 m (VNV-ÖSÖ) bestående av en plan och oregelbunden åkeryta, belägen på krön av mindre moränhöjd. Omgiven av ställvis svagt avsatta terrasskanter. I S och SÖ är två röjningsrösen, 3-5 m diam och 0,2-0,4 m h, bestående av 0,2-0,4 m st stenar. Det större röjningsröset har i kanten större stenar, 0,6-0,8 m st och i N ett större block. Inom åkerytan är ett flertal stenar och block.

Antikvarisk status: Övrig kulturhistorisk lämning
Lämningstyp: Fossil åker
Ekonomiskt kartblad: 7F 5b Hestra
Terräng: Krön av blockig mindre moränhöjd. Hagmark.
Koordinater GPS: X6427970 Y1459930

ÖLM 2

Röse, 10 m diam och 0,8-1 m h, bestående av 0,3-0,6 m st övermossade stenar. Enstaka i kanterna intill 1 m st. Något omplockad och gropig fyllning. Täckt med flera torra vindfällen.

Antikvarisk status: Fast fornlämning
Lämningstyp: Röse
Ekonomiskt kartblad: 7F 5f Svenningeby
Terräng: Krön av berghöjd med moränavlagringar.
Skogsmark (barrskog).
Koordinater GPS: X6427051 Y1475546

ÖLM 3

Stensättning, närmast rund, 6 m diam och 0,2 m h. Kraftigt övermossad fyllning av 0,3-0,6 m st stenar. Något kringstridd med oklar begränsning.

Antikvarisk status: Fast fornlämning
Lämningstyp: Stensättning
Ekonomiskt kartblad: 7F 5f Svenningeby
Terräng: Krön av berghöjd med moränavlagringar.
Skogsmark (barrskog).
Koordinater GPS: X6427051 Y1475540

ÖLM 4

Boplats, okänd utsträckning. Inom angivet område, ca 140 x 90 m (N-S) påträffades vid sökschaktsgrävning boplatslämningar i form härdar, stolphål, mörkfärgningar och kulturlager. Enligt uppgifter i fornminnesregistret är detta det sannolika läget för tidigare fyndplats av simpel skafthålsyxa (RAÄ 251, Torpa sn).

Antikvarisk status: Fast fornlämning
Lämningstyp: Boplats
Ekonomiskt kartblad: 7F 5b Hestra
Terräng: N och NÖ sluttande moränmark, S om sjö. Åkermark.
Mittkoordinater GPS: X6428700 Y1458920

ÖLM 5

Husgrund, 6 x 6 m (NNV-SSÖ) och 0,2-0,8 m h bestående av en kallmurad syllstensgrund av huggen sten och natursten, 0,2-1 m st. Den VSV sidan, mot väg, svåravgränsad. Den NNV sidan något utrasad.

Antikvarisk status: Övrig kulturhistorisk lämning
Lämningstyp: Husgrund, historisk tid
Ekonomiskt kartblad: 7F 5b Hestra
Terräng: Mindre moränavsats i Ö sluttning, Ö om väg. Hagmark.
Mittkoordinater GPS: X6428700 Y1458920

Bilaga 2. Revidering av berörda RAÄ-nummer

RAÄ 25, Norra Vi sn

Torplämning, ca 75 x 30 m (NV-SÖ), ungefärlig utsträckning efter lantmäteriakt. Området delvis bestående av åkermark. I områdets SÖ del är en jordkällare.

Jordkällaren är 6 x 6 m (ÖNÖ-VSV) och 0,2-0,4 m h ovan mark. Uppbyggd av kallmurade välbevarade väggar och ingrävd i VSV-sluttning. Innermått 3 x 3 m och 1,5 m dj. Öppning för svalgång i VSV, 2 m l och 0,8 m br.

I områdets NV del är mindre impediment i åkermark med röjningssten, äppelträd och bärbuskar. Enligt äldre lantmäteriakt skall torpet ha legat i områdets NV del.

Läget för soldattorpet "Svineberget" enligt storskifteskarta från år 1783. Torpet återfinns på den häradsekonomiska kartan över området. I en avskrift ur Ydre härads dombok från år 1587 nämns torpet "Swineberg" i ett fastebrev rörande Norra gården i Svenningeby, Norra Vi socken (Rääf, L F. 1856. Ydre härad i Östergötland, del I).

Antikvarisk status: Fast fornlämning

Lämningstyp: Lägenhetsbebyggelse

Ekonomiskt kartblad: 7F 5f Svenningeby

Terräng: SV-sluttande och plan stenig moränmark.

Åkermark och skogsmark (barrskog).

Koordinater: X6427025 Y1475500

RAÄ 192, Norra Vi sn

Röjningsröseområde, med okänd utsträckning, dock minst 370 x 260 m (VNV-ÖSÖ). Inom området kan ca 30-40, glest liggande, röjningsrösen iakttas. Dessa är i allmänhet 3-6 m diam och 0,2-0,4 m h, ställvis belägna i mindre koncentrationer. Røjda mindre ytor förekommer i SV delen mot vattnet. Blockiga partier utan spår efter röjning förekommer inom området. Ingen avgränsning av området gjord åt N och S.

Antikvarisk status: Övrig kulturhistorisk lämning

Lämningstyp: Fossil åker

Ekonomiskt kartblad: 7F 5e Idebo

Terräng: V-sluttande blockig moränmark. Igenväxande hagmark/skogsmark (barrskog).

Koordinater: X6427180 Y1474830

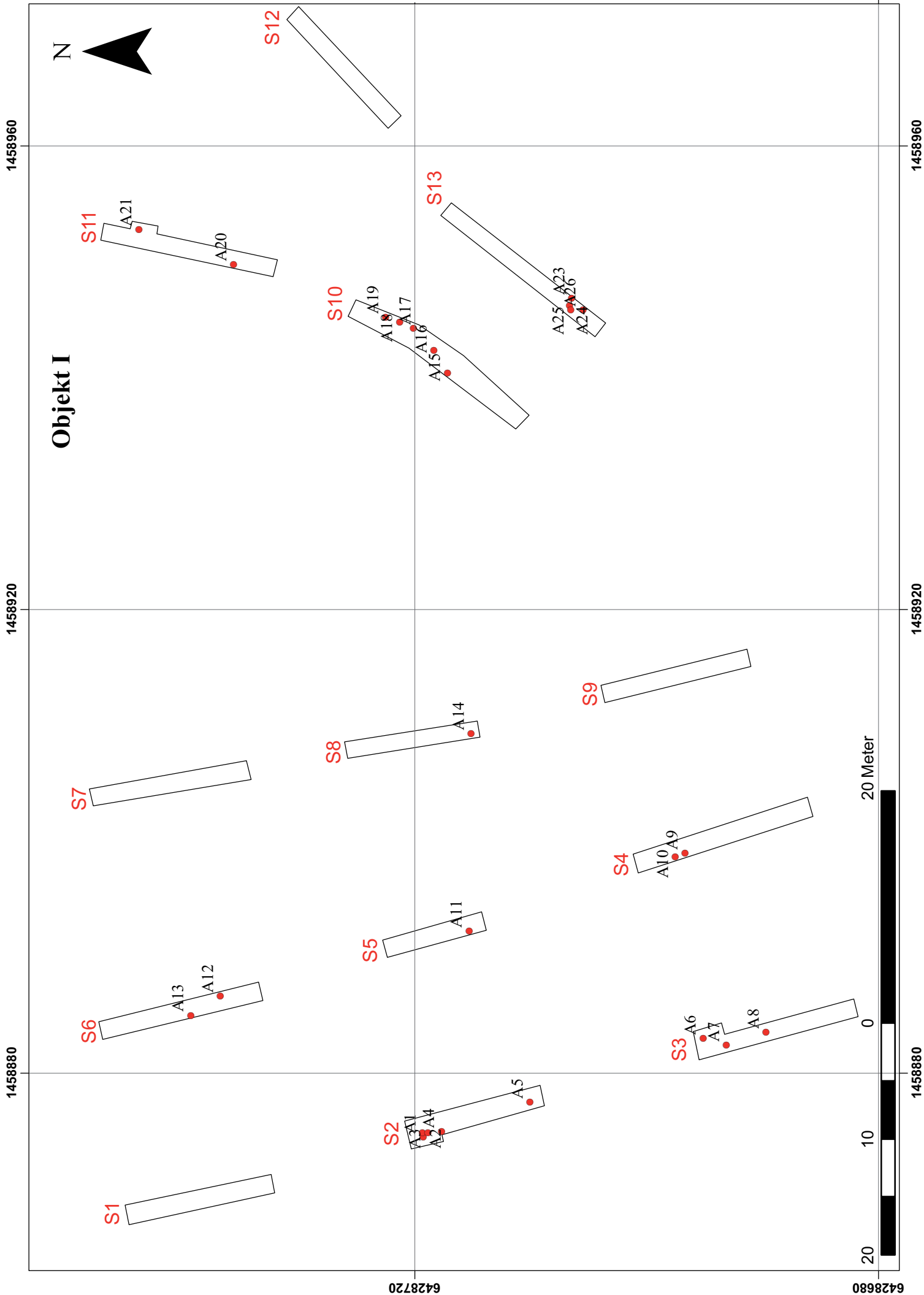
Bilaga 3. Anläggningstabell objekt I och II

Anl nr	Klassifikation	Form i plan	Storlek i plan	Schakt	Fyllning	Kommentar
Obj I						
A1	Härd	Oval	1,1 x 0,8 m (N-S)	S2	Svartsotig silt med skärvsten	
A2	Stolphål	Rund	0,3 m diam	S2	Mörkgrå silt	Ca 0,2 m Ö om A1
A3	Stolphål	Rund	0,3 m diam	S2	Mörkgrå silt	Ca 0,55 m S om A2
A4	Stolphål	Rund	0,25 m diam	S2	Mörkgrå silt	Ca 1 m S om A3
A5	Stolphål	Rund	0,3 m diam	S2	Mörkgrå silt	
A6	Härd	Oval	1,7 x 1,3 m (NV-SÖ)	S3	Svartsotig silt med skärvsten	
A7	Stolphål	Rund	0,4 m diam	S3	Mörkgrå silt	
A8	Kulturlager	Odefinierad	2,5 m i schaktets l	S3	Mörkgrå silt	Fortsätter in i de Ö och V schaktkanterna
A9	Stolphål	Rund	0,25 m diam	S4	Mörk gråbrun silt	
A10	Stolphål	Rund	0,25 m diam	S4	Mörk gråbrun silt	Ca 0,7 m NNV om A9
A11	Stolphål	Rund	0,4 m diam	S5	Mörkgrå silt	
A12	Härdbotten (?)	Oval	0,8 x 0,4 m (Ö-V)	S6	Mörkgrå silt med inslag av kol	
A13	Odefinierad	Oval	0,4 x 0,3 m (N-S)	S6	Mörk gråbrun humös silt	Recent?
A14	Stolphål	Rund	0,55 m diam	S8	Mörkbrun något sotig silt	
A15	Stolphål	Rund	0,4 m diam	S10	Mörkbrun något sotig silt	
A16	Stolphål	Rund	0,4 m diam	S10	Mörkbrun silt	
A17	Odefinierad	Oregelbunden	0,8 x 0,7 m (NV-SÖ)	S10	Mörkbrun silt	Fortsätter in i SÖ schaktkanterna
A18	Odefinierad	Oregelbunden	0,9 x 0,6 m (Ö-V)	S10	Mörkbrun silt	
A19	Odefinierad	Oregelbunden	0,9 x 0,6 m (ÖNÖ-VSV)	S10	Mörkgrå något sotig silt	
A20	Stolphål (?)	Rund	0,25 m diam	S11	Mörkbrun silt	
A21	Odefinierad	Odefinierad	1,2 m i schaktets l	S11	Gråsvart humös silt med eldpåverkad sten och kol	Mycket lös fyllning, troligtvis recent
A23	Stolphål	Rund	0,45 m diam	S13	Mörkbrun silt	
A24	Stolphål (?)	Närmast rund	0,4 x 0,3 m (NV-SÖ)	S13	Mörkbrun silt	Ca 0,65 m VNV om A23
A25	Stolphål (?)	Närmast rund	0,4 x 0,3 m (NÖ-SV)	S13	Mörkbrun silt	Ca 0,45 m VSV om A24
A26	Pinnhål (?)	Rund	0,2 m diam	S13	Mörkbrun silt	Ca 1 m S om A25

Anl nr	Klassifikation	Form i plan	Storlek i plan	Schakt	Fyllning	Kommentar
Obj II						
A27	Stolphål	Närmast rund	0,7 x 0,6 m (N-S)	S14	Mörkbrun silt	
A28	Stolphål	Rund	0,25 m diam	S15	Mörkbrun silt	
A29	Odefinierad	Oval	0,8 m i schaktets l	S15	Mörkbrun silt	Fortsätter in i N schaktkanten
A30	Stolphål	Rund	0,4 m diam	S16	Mörkbrun silt	
A31	Stolphål	Rund	0,25 m diam	S16	Mörkbrun silt	0,35 m VNV om A30
A32	Kulturlager	Odefinierad	1,9 m i schaktets l	S16	Mörk gråbrun silt	Fortsätter in i de Ö och V schaktkanterna
A33	Stolphål (?)	Rund	0,4 m diam	S16	Mörkbrun silt	Fortsätter in i V schaktkanten
A34	Kulturlager	Odefinierad	0,9 m i schaktets l	S16	Mörkbrun silt	Fortsätter in i de Ö och V schaktkanterna
A35	Odefinierad	Oregelbunden	0,5 x 0,4 m (Ö-V)	S16	Mörkbrun silt	Fortsätter in i Ö schaktkanten
A36	Stolphål	Rund	0,5 m diam	S16	Mörkbrun silt	
A37	Stolphål	Rund	0,45 m diam	S16	Mörkbrun silt	
A38	Stolphål (?)	Närmast rund	0,5 m diam	S16	Mörkbrun silt	Fortsätter in i V schaktkanten
A39	Stolphål	Rund	0,3 m diam	S16	Mörkbrun silt	
A40	Stolphål	Rund	0,4 m diam	S16	Mörkbrun silt	
A41	Odefinierad	Oval	1,3 x 0,8 m (N-S)	S16	Mörk gråbrun silt	Fortsätter in i V schaktkanten
A42	Odefinierad	Odefinierad	0,7 x 0,35 m (Ö-V)	S17	Brun silt	Fortsätter in i N schaktkanten
A43	Stolphål	Rund	0,45 m diam	S17	Mörk gråbrun silt	
A44	Pinnhål	Rund	0,2 m diam	S17	Mörkbrun silt	
A45	Pinnhål	Rund	0,2 m diam	S17	Mörkbrun silt	
A46	Pinnhål	Rund	0,2 m diam	S17	Mörkbrun silt	
A47	Stolphål	Rund	0,4 m diam	S19	Grå silt	
A48	Odefinierad	Oval	1,1 x 0,9 m (Ö-V)	S19	Grå silt	Fortsätter in i S schaktkanten
A49	Stolphål	Rund	0,3 m diam	S19	Mörkbrun silt	Fortsätter in i N schaktkanten
A50	Stolphål	Rund	0,3 m diam	S19	Mörkbrun silt	
A51	Stolphål	Rund	0,3 m diam	S19	Mörkbrun silt	
A52	Stolphål	Rund	0,25 m diam	S19	Mörkbrun silt	Ca 0,35 m S om A51
A53	Stolphål	Rund	0,3 m diam	S20	Mörk gråbrun silt	
A54	Odefinierad	Odefinierad	0,7 x 0,6 m (Ö-V)	S20	Mörkbrun silt	Fortsätter in i S schaktkanten

Bilaga 4. Schaktplan över objekt I och II med anläggningar

6428680

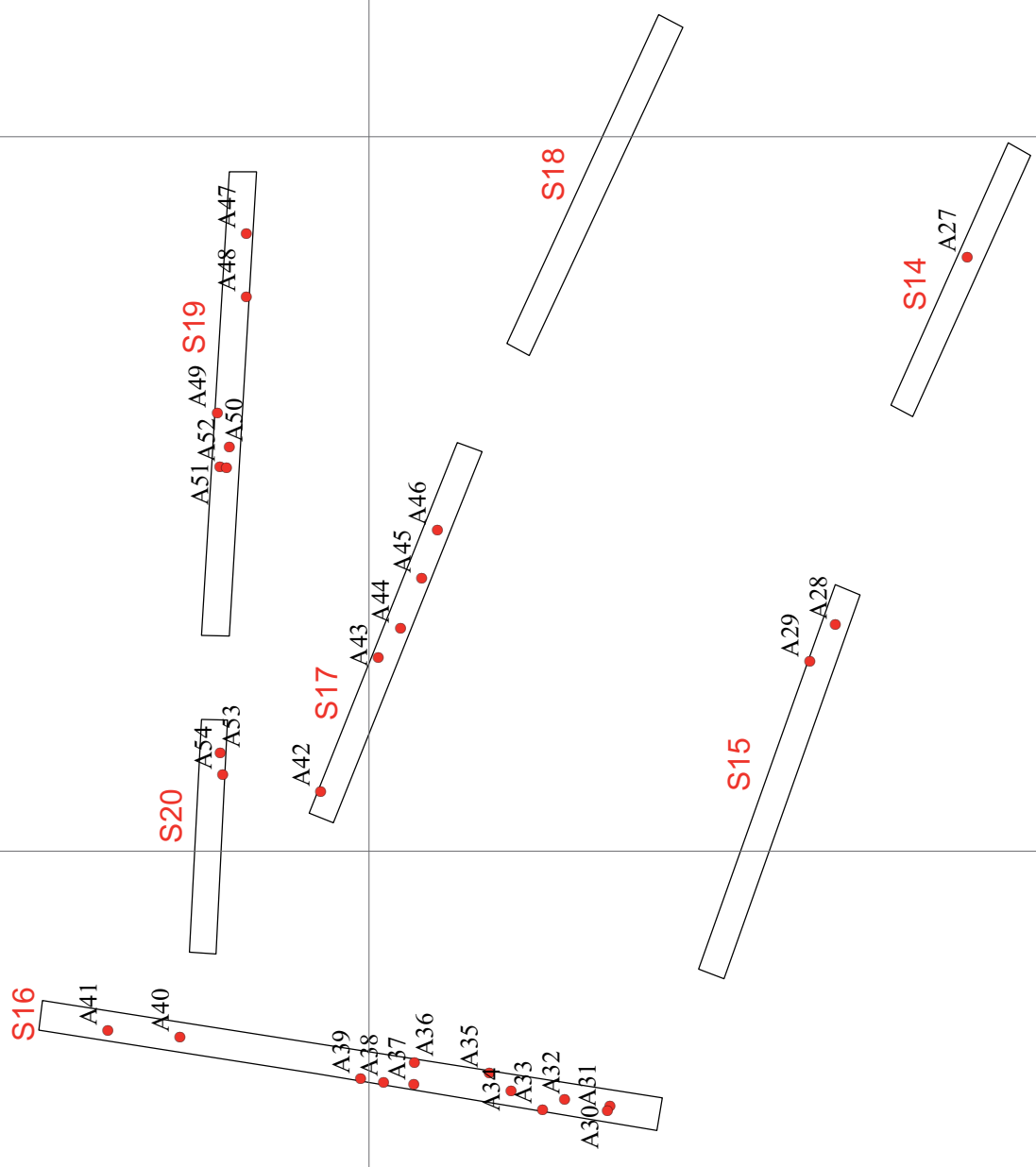
6428680

1458960

1458920

Objekt II

6428640

6428640

6428600

6428600

20 Meter

10 0

1458960

1458920

I samband med projektering och detaljplaneläggning av områden inom fastigheterna Torpa 1:1 samt Svenningeby 1:3 och 1:8 i Torpa och Norra Vi socknar, Ydre kommun, utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk utredning etapp 1 och 2. De fem områden som var aktuella för arkeologisk utredning var belägna vid Bianäset, Dalbylandet, Torpa samt Svenningeby 1:3 och 1:8.

Den arkeologiska utredningen resulterade i att ett antal nypåträffade forn- och kulturlämningar såsom exempelvis en gravgrupp och boplatzlämningar kunde lokaliseras. Utöver detta kom ett par sedan tidigare kända forn- och kulturlämningslokaler att revideras enligt gällande antikvarisk praxis i samband med fältarbetet.

Efter genomförd arkeologisk utredning bedömer Östergötlands länsmuseum att några områden bör omfattas av vidare arkeologiska åtgärder inför eventuell exploatering. Utöver detta föreslås mindre justeringar eller förändringar av planerade tomter i något område för att undvika intrång i forn- eller kulturlämning.